

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
ODABAŞI - TÜRKİYE DAVASI
(Başvuru no:41618/98)
KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ
STRAZBURG
10 KASIM 2004

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve 41618/98 başvuru no'lu davanın nedeni Türk vatandaşı Eşref Odabaşı'nın (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (AİHK) 17 Nisan 1998 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru. Başvuran Ankara Barosu avukatlarından Levent Kanat tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

DAVA KOŞULLARI

1959 doğumlu başvuran Kırşehir'de ikamet etmektedir.

Başvuran, olayların geçtiği dönemde HADEP (Halkın Demokrasi Partisi) partisinin Kırşehir bölgesi yöneticisiydi.

Başvuran, HADEP'in Genel Kurul Toplantısı sırasında alınan karara uygun olarak "HADEP yanlısı din adamlarından oluşan bir grup" tarafından imzalanan ve partinin ilk bülteninde yayımlanan bir metnin fotokopilerini çıkarmış ve bir dini bayram dolayısıyla Kırşehir'deki köy hocalarına ve imamlara göndermiştir.

Bu kişilerin yaptığı ihbar üzerine, başvuran hakkında bir soruşturma açılmıştır.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) 8 Eylül 1997 tarihinde başvuran hakkında gıyabi tutuklama kararı almıştır.

Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcısı 10 Eylül 1997 tarihli iddianameyle Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 312§2 maddesi uyarınca başvurunu ırk ve bölge farklılığı gözeterek halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme amacıyla halkın dini duygularını sömürmekle suçlamıştır.

Başvuran 17 Eylül'de yakalanarak tutuklanmıştır.

Başvuran 15 Ekim 1997 tarihinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

DGM 1 Aralık 1997 tarihli kararla başvurunu TCK'nın 312§2 maddesi uyarınca iki yıl hapis ve 1.720.000 Türk Lirası (TL) "ağır" para cezasına çarptırmıştır. DGM, son olarak cezaların infazının tecil edilmesine karar vermiştir. DGM, gerekçelerinde, iddianamede yer alan kısımlara atıfta bulunmuştur. DGM, "suç unsuru metinde kullanılan ifadeler düşünce ve ifade özgürlükleriyle haklı gösterilemez. Sonuç itibariyle demokratik rejimlerde bile adigeçen özgürlükler hiçbir zaman mutlak değildir" şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Başvuran temyize başvurmuştur.

Yargıtay Savcı görüşü başvurana tebliğ edilmemiştir.

Yargıtay, 23 Şubat 1998 tarihli kararla başvuranın temyiz başvurusunu reddetmiştir.

Başvuran 3 Mart 1998 tarihinde Yargıtay'da kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Başvuran talebinin gerekçelerinde metni kendisinin yazmadığını ancak partisinin ideolojisi açısından önem arzettiğini düşündüğünü, bu nedenle hakkı olduğunu düşünerek sözkonusu metni ifşa ettiğini açıklamıştır. Yargıtay başvuranın talebinin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran cezai mahkumiyetinin ifade özgürlüğünü ihlal etmesinden şikayetçi olmuştur. Başvuran bu bağlamda AİHS'nin 10. maddesini ileri sürmüştür.

AİHM, dava konusu mahkumiyet kararının, 10§1 maddesinin güvence altına aldığı başvuranın ifade özgürlüğü hakkına müdahale oluşturmasının taraflar arasında ihtilaf konusu olmadığını kaydetmiştir. Üstelik müdahalenin kanun tarafından öngörüldüğüne ve 10§2 maddesi bakımından toprak bütünlüğünün korunması gibi yasal amaç güttüğüne itiraz edilmemektedir (Bkz. 4 Haziran 2002 tarihli Yağmurdereli-Türkiye kararı, no: 29590/96, §40). AİHM, bu değerlendirmeyi benimsemiştir. Buna karşın uyumsuzluk, bu müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı sorusuna dayanmaktadır.

AİHM, geçmişte mevcut davada olduğu gibi bir çok davada ortaya çıkan buna benzer sorunları irdelemiş ve AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği kanaatine varmıştır (Bkz. özellikle Ceylan-Türkiye, no:23556/94, §38, 1999-IV, Öztürk-Türkiye, no:22479/93, §74, 1999-VI, İbrahim Aksoy-Türkiye, no: 28635/95, 30171/96 ve 34535/97, §§80, 10 Ekim 2000, Karkın-Türkiye, no: 43928/98, §39, 23 Eylül 2003 ve Kızılyaprak-Türkiye, no: 27528/95, §43, 2 Ekim 2003).

AİHM, içtihadı ışığında mevcut davayı incelemiş ve Hükümet'in, söz konusu durumu farklı bir sonuca ulaştırabilecek ne bir olay ne de bir delil sunduğuna kanaat getirmiştir. AİHM, suç unsuru metinde kullanılan ifadeler ve broşürün yayımlandığı duruma önem vermiştir. Bu bağlamda, göreceği davanın bulunduğu koşulları ve özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukları göz önünde bulundurmuştur (Bkz. sözüedilen İbrahim Aksoy, §60 ve 9 Haziran 1998 tarihli Incal-Türkiye kararı, 1998-IV, s.1568, §58).

Dava konusu metin, Hükümet'in kürt sorununu ele alma şeklinin sert bir üslupla yapılan eleştirisine yer vermektedir.

AİHM, DGM'nin dava konusu metnin halkı kin ve düşmanlığa tahrik eden ifadeler içerdiğini belirtmiştir.

AİHM, başvuranın ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleyi haklı gösterecek kendi içinde yeterli olmayan yerel mahkemelerin aldığı kararlarda bulunan gerekçeleri incelemiştir. (Bkz. Mutatis mutandis, Sürek-Türkiye (no:4), no: 24762/94, §58, 1999-IV).

AİHM, hassas niteliği olan bazı bölümler içerse de ve Türkiye'deki kürt kadınlarının şartları hakkında bazen abartılı olsa da, broşürün, ne şiddet kullanmaya, ne silahlı mücadeleye ne de ayaklanmaya teşvik ettiğini ve AİHM'nin gözünde, gözönünde bulundurulması gereken başlıca unsur olan konuşmanın kin güden bir konuşma olmadığını gözlemlemiştir (Bkz. a contrario, Sürek-Türkiye (no:1), no: 26682/95, §62, 1999-IV ve Gerger-Türkiye, no:24919/94, §50, 8 Temmuz 1999).

AIHM, müdahalenin oranını değerlendirmek sözkonusu olduğunda verilen cezaların niteliği ve seviyesinin de gözönünde bulundurulması gereken unsurlar olduğunu belirtmiştir.

Davada başvuranın mahkumiyeti istenilen amaçlara göre orantılı değildir dolayısıyla, “demokratik bir toplumda gerekli” değildir. Bu nedenle AIHS’nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AIHS’NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, kendisini mahkum eden DGM’nin, bünyesinde bir askeri hakim bulundurması nedeniyle, kendisine hakkaniyete uygun yargılamayı garanti eden “tarafsız ve bağımsız bir mahkeme” olamayacağını iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, Yargıtay Savcı görüşünün kendisine uygun zamanda tebliğ edilmediğinden dolayı adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Dolayısıyla AIHS’nin 6§1 ve 3 b) maddesinin ihlal edildiğini öne sürmüştür.

1. Kabul edilebilirlik hakkında

AIHM, geçmişte de birçok defa benzer olayların meydana geldiği sözü edilen durumlarla ilgili sorunlara benzer sorunları birçok kez incelemiş ve AIHS’nin 6§1 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (Bkz. Özel kararı, §§33-34 ve Özdemir kararı, no: 59659/00, §§35-36).

AIHM, mevcut davayı incelemiş ve Hükümet’in, söz konusu durumu farklı bir sonuca ulaştırabilecek ne bir olay ne de bir delil sunduğuna kanaat getirmiştir. AIHM, “milli güvenlik”e ilişkin suçlar hakkında DGM’ye çıkarılan başvuranın, aralarında askeri hakim de bulunduğu mahkeme heyeti önüne çıkmaktan çekinmesinin anlayışla karşılanacağını saptamıştır. Bu nedenden dolayı, başvuran, DGM’nin bu türden davalara ters düşen değerlendirmelerle haksız yere yönlendirilmelerine izin vermesinden haklı olarak çekinmektedir. Böylece, bu mahkemenin tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında başvuran tarafından duyulan şüphelerin objektif olarak kanıtlandığı düşünülebilir (sözüedilen Incal kararı, §72 in fine).

Sonuç olarak AIHM, başvuranı yargılayan DGM’nin AIHS’nin 6§1 maddesi uyarınca tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmadığı kanaatine varmıştır.

2. Ceza muhakemeleri usulünün hakkaniyeti hakkında

Hükümet ihlalin bulunduğuna itiraz etmiştir.

AIHM, benzer davalarda, tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olduğu ortaya konulan bir mahkemenin, her olasılıkta, kendi yargısına tabi kişilere hakkaniyetli bir yargı sağlayamayacağı hükmüne varıldığını hatırlatmıştır.

AIHM, başvuranın tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından dinlenme hakkının ihlal edilmesi sonucu gözönünde bulundurulursa, işbu şikayeti incelemeye gerek olmadığı kanaatine varmıştır (Bkz. diğerleri arasında, 28 Ekim 1998 tarihli Çıraklar-Türkiye kararı, s. 3074, §§ 44-45).

III. AIHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

AIHS’nin 41. maddesi gereğince,

A. Tazminat

Başvuran mesleki gelir kaybından dolayı 20.000 euro (EUR) tutarında maddi zarara uğradığını iddia etmiştir.

Ayrıca başvuran 15.000 EUR tutarındaki manevi zararın tazmin edilmesini talep etmiştir.

AIHM, iddia edilen gelir kaybı konusunda sunulan delillerin, başvuranın AIHS'nin 10. maddesinin ihlalinin doğan kazanç kaybının miktarının kesin olarak belirlenmesini sağlamadığı kanısındadır (Bkz. aynı yönde alınan Karakoç ve diğerleri kararı, no:27692/95, 28138/95 ve 28498/95, § 69, 15 Ekim 2002). AIHM, buradan yola çıkarak bu talebi reddetmiştir.

AIHM, verilen para cezası konusunda kararın infazının askıya alındığını ve başvuranın bu tutarı ödediğine dair hiçbir belge sunmadığını ortaya koymuştur.

AIHM, manevi zarar hakkında, ilgilinin dava koşullarından dolayı şaşkınlık içinde olabileceğinin söylenebileceğine kanaat getirmiştir. AIHM, AIHS'nin 41. maddesi uyarınca hakkaniyete uygun olarak bu bağlamda başvurana 3.000 EUR verilmesine karar vermiştir.

AIHM, başvuran hakkındaki mahkumiyet kararının 6§1 maddesi bağlamında tarafsız ve bağımsız olmayan bir mahkeme tarafından verildiği sonucuna vardığında prensip olarak en uygun tazminin, başvuranı zamanında tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yeniden yargılamak olacağı kanaatindedir (sözöedilen Gençel, §27).

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran ayrıca, ulusal merciler ve AIHM'de yapılan masraf ve harcamalar için 3.125 EUR talep etmiştir. Başvuran delil olarak Ankara Barosu tarafından yayımlanan uygulanabilir minimum ücret tarifelerini vermiştir.

AIHM, elinde bulunan unsurları ve konu hakkındaki içtihadını gözönünde bulundurarak yapılan bütün masraflar için 2.000 EUR tutarının makul olduğuna kanaat getirmiş ve bu tutarın başvurana verilmesine karar vermiştir.

C. Temerrüt faizi

AIHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı basit faize dayalı olarak %3 'lük bir faiz oranı uygulanacağını belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. AIHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine;
2. Ankara DGM'nin tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olması nedeniyle AIHS'nin 6§1 maddesinin ihlal edildiğine;
3. AIHS'nin 6. maddesine göre yapılan diğer şikayetlerin incelenmesine gerek olmadığına;
 - a) Bu kararın, AIHS'nin 44§2 maddesine göre kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet'in başvurana:
 - i. manevi tazminat için 3.000 EUR (üç bin euro);
 - ii. masraf ve harcamalar için 2.000 EUR (iki bin euro);
 - iii. miktara yansıtılabilecek KDV ve pul, harç ve masraflarla birlikte ödemesine;

b) Belirtilen süre bitiminden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankası'nın kredi faiz oranına yüzde üç puan eklenmek suretiyle gecikme faizi uygulanmasına;
karar vermiştir.

4. Hakkaniyete uygun tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 10 Kasım 2004 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.